

Toepassing toekomstdenken in het burgerschapsonderwijs

In dit document vind je een voorbeeldprogramma voor een interactieve denksessie gericht op de toepassing van toekomstdenken binnen het burgerschapsonderwijs. Aan de hand van de film *Future Proof* en de toekomstscenario's van de NSvP verkennen leerlingen verschillende mogelijke toekomsten voor Nederland en onderzoeken zij hoe maatschappelijke keuzes doorwerken in het dagelijks leven van burgers. Deze toekomstbeelden zijn geen voorspellingen van wat er zal gebeuren, maar mogelijke toekomstbeelden die helpen om maatschappelijke ontwikkelingen vanuit verschillende perspectieven te bekijken.

Het programma is ontwikkeld voor leerlingen in de onderbouw van havo en vwo en sluit aan bij thema's binnen burgerschap en maatschappijleer, zoals de verzorgingsstaat, kansenverdeling, democratische besluitvorming en de rol van overheid, markt en samenleving. De werkvormen stimuleren actieve participatie, perspectiefwisseling en reflectie op de eigen rol als burger in een samenleving die voortdurend in beweging is.

Interesse in het toepassen van deze materialen? Neem dan contact op met info@nsvp.nl om de materialen te ontvangen.

Voorbeeldprogramma: De toekomst als maatschappelijk vraagstuk

Context	Burgerschapsonderwijs Inzetbaar binnen het vak maatschappijleer en andere onderwijscontexten waarin burgerschap en toekomstoriëntatie centraal staan, zoals LOB-activiteiten, profiel- of themadagen en projecten rond loopbaan en maatschappelijke vraagstukken.
Doelgroep	Havo- en vwo-leerlingen in de onderbouw
Duur	75 minuten

Doel

Leerlingen verkennen hoe maatschappelijke keuzes invloed hebben op de manier waarop we in de toekomst wonen, werken en samenleven. Aan de hand van verschillende toekomstscenario's onderzoeken zij hoe waarden zoals vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit doorwerken in de inrichting van de samenleving. Daarbij leren zij verschillende perspectieven afwegen, hun eigen standpunten onderbouwen en reflecteren op hun rol als burger in een veranderende samenleving.

Programma

1. Toekomstcheck: Welkom in 2045 (10 minuten)

Werkvorm: fysiek stellingenspel

De denksessie begint met een fysieke opwarmer om de leerlingen te activeren.

Geef eerst een korte introductie op de sessie:

“Vandaag onderzoeken we hoe Nederland er in de toekomst uit zou kunnen zien. De toekomst ligt niet vast. Hoe we wonen, werken en samenleven wordt mede bepaald door de keuzes die mensen, organisaties en overheden maken. Tijdens deze sessie verkennen jullie verschillende toekomstbeelden en denken jullie na over de vraag: in wat voor samenleving willen wij leven?”

Opdracht

Verdeel het lokaal in twee zijden:

EENS ← → ONEENS

Lees vervolgens een aantal prikkelende toekomststellingen voor. Benadruk dat het gaat om mogelijke toekomstscenario's en niet om goede of foute antwoorden.

Voorbeelden van stellingen:

- Robots zouden het meeste werk van mensen moeten overnemen.
- Iedereen zou uitsluitend een basisinkomen moeten krijgen.
- Zorg moet altijd en voor iedereen gratis zijn.
- Iedereen heeft recht op een baan.
- Mensen zouden minder moeten werken en meer vrije tijd moeten hebben.

Leerlingen kiezen bij iedere stelling een positie in de ruimte.

Vraag vervolgens enkele leerlingen waarom zij voor hun positie hebben gekozen.

Nabespreking

Bespreek kort dat verschillende keuzes leiden tot verschillende samenlevingen. Dit vormt de brug naar de toekomstwerelden die in de film centraal staan.

2. Filmvertoning – *Future Proof* (20 min)

Werkvorm: filmvertoning met kijkopdracht

Het doel van deze opdracht is om leerlingen te laten ervaren hoe maatschappelijke keuzes invloed hebben op het dagelijks leven van burgers.

Leg uit:

“De manier waarop een samenleving is ingericht bepaalt voor een groot deel hoe mensen leven, werken en met elkaar omgaan. In de film zien jullie verschillende toekomstwerelden waarin andere keuzes zijn gemaakt. Jullie onderzoeken welke gevolgen dat heeft voor de hoofdpersoon Mea.”

Introduceer daarbij de drie kernwaarden die in Nederland centraal staan:

- Vrijheid
- Gelijkwaardigheid
- Solidariteit

Opdracht

Verdeel de klas in drie groepen.

Elke groep let tijdens de film op één van de drie kernwaarden.

Laat de leerlingen tijdens het kijken nadenken over de volgende vragen:

- In hoeverre komt jouw kernwaarde terug in de verschillende toekomstwerelden?

- Welke dilemma's ervaart Mea in iedere wereld?
- Welke gevolgen hebben de gemaakte keuzes voor het dagelijks leven van burgers?

Nabespreking

Vraag iedere groep kort hun bevindingen te delen.

Bespreek vervolgens:

- Welke verschillen zagen jullie tussen de toekomstwerelden?
- Welke waarden lijken in iedere wereld centraal te staan?
- Welke dilemma's komen steeds terug?

3. De Toekomstraad van 2055 (30 min)

Werkvorm: groepsopdracht

Leerlingen analyseren in deze opdracht een toekomstwereld, nemen verschillende perspectieven in en formuleren een onderbouwd oordeel over maatschappelijke keuzes.

Opdracht

Verdeel de klas in vier groepen.

Elke groep krijgt één toekomstwereld toegewezen en ontvangt een korte beschrijving van deze wereld.

Vertel de leerlingen het volgende verhaal:

"We bevinden ons in het jaar 2055. Dankzij nieuwe technologie is tijdreizen mogelijk geworden. In iedere toekomstwereld heeft de Nederlandse regering een Toekomstraad opgericht. Deze raad heeft één belangrijke taak: inwoners van 2026 adviseren over welke keuzes zij vandaag moeten maken om hun toekomst vorm te geven. Jullie vormen samen de Toekomstraad van jullie toekomstwereld."

Opdracht voor de Toekomstraad

Maak een poster waarmee jullie de inwoners van 2026 informeren over jullie samenleving.

Verwerk op de poster de antwoorden op de volgende vragen:

- Wat zijn de belangrijkste kenmerken van jullie toekomstwereld?
- Hoe is de samenleving ingericht?
- Wie heeft veel invloed op belangrijke beslissingen?
- Hoe scoort deze wereld op vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit?
- Welke waarden staan centraal?

- Wat zijn de voordelen van deze samenleving?
- Wat zijn de nadelen van deze samenleving?
- Welke onderdelen zouden jullie willen behouden?
- Wat zouden jullie willen veranderen?
- Welke oplossingen stellen jullie voor?

Creatieve poster

Presenteer deze informatie op een creatieve manier op jullie poster. Laat de poster eruitzien alsof deze afkomstig is uit jullie toekomstwereld.

Denk bijvoorbeeld aan:

- een verkiezingsposter;
- een voorpagina van een krant;
- een infographic;
- een campagneposter;
- een toekomstadvertentie.

4. Presentatie van de toekomstwerelden (20 min)

Werkvorm: klassikale presentaties

De vier Toekomststraden presenteren hun toekomstwereld aan de hand van hun creatieve poster.

Opdracht

Elke Toekomststraat presenteert haar toekomstwereld aan de inwoners van 2026.

Per presentatie komen minimaal de volgende onderwerpen aan bod:

- De belangrijkste kenmerken van de samenleving;
- De belangrijkste waarden;
- De voor- en nadelen van deze wereld;
- De aanbevelingen van de Toekomststraat.

Klassikale reflectie

Bespreek na afloop:

- Welke toekomstwereld sprak jullie het meeste aan?
- Welke toekomstwereld sprak jullie het minste aan?
- Welke waarden vonden jullie het belangrijkste?
- Welke keuzes hebben volgens jullie de grootste invloed op de samenleving?

5. Afronding: persoonlijke reflectie (10 min)

Werkvorm: individuele reflectie

Leerlingen verbinden in deze opdracht de toekomstscenario's aan hun eigen rol als burger en reflecteren op hun opgedane inzichten uit deze denksessie.

Opdracht

Geef iedere leerling een post-it.

Laat hen de volgende zin afmaken:

In de toekomst wil ik als burger bijdragen aan...

Verzamel de post-its op een groot vel of bord.

Afsluitende vraag

Besprek kort: Wat neem je mee uit deze sessie over de toekomst van onze samenleving?

Opbrengsten van de sessie

Na afloop van de sessie:

- kunnen leerlingen verschillende toekomstbeelden vergelijken;
 - begrijpen leerlingen dat maatschappelijke keuzes invloed hebben op hoe mensen leven, wonen en werken;
 - herkennen leerlingen de rol van waarden zoals vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit in de inrichting van de samenleving;
 - ontwikkelen leerlingen vaardigheden in kritisch denken, perspectiefwisseling en meningsvorming;
 - leren leerlingen hun eigen standpunten te onderbouwen;
 - krijgen leerlingen inzicht in hoe verschillende groepen burgers dezelfde samenleving verschillend kunnen ervaren;
 - worden leerlingen zich bewuster van hun eigen rol als burger in een democratische samenleving;
 - ervaren leerlingen dat de toekomst niet vastligt, maar mede wordt gevormd door de keuzes die mensen vandaag maken.
-

Benodigde materialen

Voor de uitvoering van deze denksessie zijn de volgende materialen nodig:

Vorbereiding

- Een lokaal waarin leerlingen kunnen bewegen en in groepjes kunnen werken.
- Een beamer of digibord voor het vertonen van de film Future Proof.
- Geluidsvoorziening zodat de film goed verstaanbaar is.
- Toegang tot de film Future Proof (te verkrijgen via NSvP).
- Vier uitgeprinte beschrijvingen van de toekomstscenario's (te verkrijgen via NSvP).

Materialen tijdens de sessie

- Vier grote vellen papier (A2 of A3-formaat) voor de posteropdracht.
- Stiften, pennen en eventueel kleurpotloden.
- Extra knutselmateriaal (tijdschriften, scharen, lijm) om de posters creatiever vorm te geven.
- Post-its (één per leerling).
- Plakband of punaises om posters op te hangen.
- Een groot vel papier of een whiteboard voor de eindreflectie.